

פרשת בשלח: האם מותר לשמוע שירת נשים

בס"ד

פתיחה

בפרשת השבוע מספרת התורה על קריעת ים סוף, על השירה ששרו בני ישראל לה', ועל שירת מרים והנשים: "וַתִּקַּח מִרְיָם הַנִּבִּיאָה אֶחָת אֶהָרֹן וְאֶת־הַתָּף בְּיָדָהּ וַתִּצָּאֵן כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבַמַּחֲלֹת. וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָו לֵיקוּץ כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וָרָכָב רָמָה בָּיָם".

מדוע הכתוב מייחס את מרים לאהרון? הרמב"ן (טו, כ) העלה שתי אפשרויות. הראשונה, כיוון שבשירת הים הוזכרו משה ומרים, לא רצה הקב"ה להשמיט את שמו של אהרון, אחיה הגדול, הנביא קדוש ה'. השנייה, שדרך הכתובים לעיתים לייחס את האחיות לאחיהן הגדולים, וכמו בבני כלב (דברי הימים א, ב, מב) - אחי ירחמאל. ובלשונו:

"הנכון בעיני כי מפני שהוזכרו בשירה משה ומרים ולא הוזכר אהרן רצה הכתוב להזכירו, ואמר אחות אהרן דרך כבוד לו, שהוא אחיה הגדול ואחותו הנביאה מתיחסת אליו, שגם הוא נביא וקדוש ה'. ויתכן שדרך הכתובים ליחס אל גדול האחים, וכן ובני כלב אחי ירחמאל (דברי הימים א, ב, מב), שהיה גדול מאחיו, שנאמר את ירחמאל ואת רם ואת כלובי."

בעקבות הזכרת שירת מרים והנשים, נעסוק השבוע בשאלה האם מותר לשמוע שירת נשים. נראה ראשית את המחלוקת, איזה קול אשה נאסר בשמיעה. לאחר מכן נראה את השאלה האם יש הבדל בין קול אשה הנשמע ברדיו ורמקול, לקול אשה הנשמע ללא אמצעים. ולסיום, נעסוק בשאלה האם בזמן הזה יש מקום יותר להקל בעניינים אלו.

קול באשה ערוה

האם מותר לשמוע קול אשה? הגמרא בברכות (כד ע"א) מונה מספר איסורים, ובניהן את דברי שמואל הפוסק שאסור לשמוע קול אשה. נחלקו הראשונים באיזה קול אשה מדובר, בעקבות הגמרא במסכת קידושין (ע ע"א) המספרת שרב יהודה נמנע מלמסור שלום לאשתו (של רב נחמן), מחמת העובדה שאשתו של רב נחמן תשיב לו שלום:

א. **הרא"ם** (פרשת וירא יח, ט ד"ה לאיש) **וספר המאורות** (כה, א) בשם **הראב"ד** הבינו כפשט הגמרא בקידושין, שאפילו דיבור פשוט אסור לשמוע מאשה, שכן רב יהודה מסתמא לא חשב שבמהלך השיחה עם אשתו של רב נחמן היא תשיר לו, אלא רק תענה לו שלום בחזרה, ובכל זאת סבר שאסור לו לדבר איתה.

עוד הוסיף הרא"ם, שאין קושיה מדברי המדרש בבראשית רבה (פרשת וירא) בו מובא, שכשם ששאלו המלאכים את אברהם כאשר באו אל אוהלו לבשר את לו הבשורה על לידת יצחק 'איה שרה אשתך', כך שאלו את שרה 'היכן אברהם' - שכן למלאכים אין יצר הרע, ולכן לא נאסר להם הדיבור עם שרה. ובלשונו:

"אבל בבראשית רבה לא אמרו אלא: "אמר רבי עזריא: כשם שאמרו לאברהם 'איה שרה' כך אמרו לשרה 'איו אברהם', וזהו על המלאכים דלא שייך בהו קול באשה ערוה. תדע שהרי הא דהקשו בגמרא מהא דאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, למה לא הקשו על המקרא עצמו דכתיב "ויאמרו אליו איה שרה אשתך", אלא על כרחך לומר שאני מלאכים."

ב. **המאירי** (כד ע"א ד"ה צריך), **הרשב"א** (ד"ה והא) ורוב הראשונים, ובעקבותיהם באחרונים **הים של שלמה** (קידושין ד, ד) ו**המגן אברהם** (עה, ו), חלקו וסברו שאסור לשמוע דווקא קול זמר של אשה אבל דיבור בלבד מותר, וכפי שעולה ממספר גמרות בהם מובא שתנאים ואמוראים דיברו עם נשים. את דברי הגמרא בקידושין יישבו, ששם היה מדובר בדיבור של חיבה, ודיבור של חיבה נאסר למרות שאין בו שירה (ועיין הערה¹).

שירת נשים בתנ"ך

לכאורה, האיסור לשמוע שירת נשים תמוה, שכן ניתן למצוא פעמים רבות בתנ"ך נשים שרות, ולדוגמא שירת מרים ודבורה. לכאורה, היה אפשר לתרץ שהם שרו רק ליד נשים, אבל מלשון הפסוקים בספר שופטים (ה, א) משמע שדבורה שרה ליד ברק בן אבינועם, וכן ממקורות נוספים לא משמע כך. בעקבות קושיה זו נחלקו האחרונים:

א. **החיד"א** (נחל קדומים, בשלח) תירץ, שבאותן השירות שכנה השכינה ורוח הקודש. במקרה כזה, אין בעיה לשמוע שירת נשים, שכן אין חשש להרהורי עבירה. בכיוון דומה הלך **הבאר שבע** (ב, ג), שמכיוון ששירתן הייתה על פי ציווי ה', לא היה חשש להרהורי עבירה, והותרה שירת נשים וגברים יחד. ובלשון החיד"א:

"ועוד אפשר לומר במאמר הזה דאמרינן קול באשה ערוה ואמרו פרק כל היד גבי אוחז באמה דכי איכא אימתא דשכינתא ליכא הרהור והוא הדין נאמר כשיש גלוי שכינה בפרהסיא אז איכא אימתא דשכינתא וליכא הרהורים ויכולים אנשים ונשים לשיר ואין לחוש. לכן אמר ותקח מרים הנביאה את הת"ף בידה רמז שכבשה הפלונית גימטריא ת"ף תחת ידה."

ב. אמנם יש קושי בפירושיהם, שכן גם אם ניתן לומר כך בשירת מרים ודבורה, יש מקרים בהם לא מסתבר לומר כך. לדוגמא, ברזילי הגלעדי אומר לדוד (שמואל ב, יט, לו), שאין טעם שיתן לו שכר על נאמנותו בזמן מרד אבשלום בכך שייקח אותו לארמון, כיוון שהוא כבר זקן "אִם־אֶשְׁמַע עוֹד בְּקוֹל נְשִׁים וְשָׂרֹת" - ובארמון דוד לא שרתה נבואה או רוח הקודש.

לכן נראה לתרץ, שבזמן התנ"ך כלל לא היה איסור לשמוע שירת נשים, שהרי לדעת רוב הפוסקים וביניהם **הרמב"ן** (השגות על הרמב"ם, ל"ט שג), **היראים** (מרדכי ברכות אות פ), **כף החיים** (או"ח עה, כז), **הנשמת אדם** (שם) ועוד, האיסור לשמוע קול אשה שרה הוא רק מדרבנן.

¹ עם זאת, נראה שאין מחלוקת שדין זה של שאילת שלום עשוי להשתנות בין מקום למקום, ובמקומות בהם אין בדיבור מעין זה חיבה, יהיה ניתן לשאול בשלום אשה. לא זו בלבד, אפילו **בספר המאורות** (כה, א) בשם **הראב"ד**, למרות שכתב שאסור לדבר עם אשה, כתב שבפועל המנהג במקומו הוא להתיר אפילו שאלת שלום.

כאשר הגמרא במסכת ברכות אוסרת לשמוע קול אשה, היא הביאה בנוסף מימרא בה נאמר שאסור לאדם לראות את שוק אשתו בזמן שהוא קורא קריאת שמע. האיסור לראות את טפח אשתו, נוהג רק בזמן קריאת שמע, דנו הראשונים האם גם האיסור לשמוע אשה שרה נוהג רק בזמן קריאת שמע:

א. **הרא"ה** (ברכות כד) **והמרדכי** (אות פ) בשם **רב האי גאון** הבינו, שאכן האיסור נוהג רק בזמן קריאת שמע. הסיבה נאסרה השמיעה דווקא בזמן קריאת שמע ולא בשאר הזמנים היא, שבקריאת שמע האדם צריך להיות מכוון לקבל עול מלכות שמיים במלא הריכוז, ולכן נאסרו דברים שבדרך כלל מותרים.

ב. **הרמב"ם** (איסורי ביאה כא, ב) **הרשב"א** (ברכות שם ד"ה והא), **הרא"ש** (ג, לז) ורוב הראשונים לא הבינו כך, ולישיתם רק כאשר הגמרא מדברת על טפח באשה ערוה באשתו, היא מתייחסת לדיני קריאת שמע, אבל כאשר היא ממשיכה ומדברת על קול באשה ערוה, האיסור לא בהכרח קשור לקריאת שמע (ועיין הערה²).

קול אשה ברדיו

להלכה פסק **השולחן ערוך** (אבה"ע כא, א) כדעת רוב הראשונים, שתמיד אסור לשמוע שירת נשים. בעקבות כך דנו האחרונים בשאלה, מה הדין כאשר שומעים שירת אשה דרך הרדיו או רמקול. האם מדובר בקול אשה רגיל שנאסר, או שבגלל שהקול עובר דרך גלי חשמל ומתורגם לקול יהיה מותר לשמוע אותו:

א. **החלקת יעקב** (או"ח סי' ל) **והרב וואזנר** (שבט הלוי ג, קפא) בגישה המחמירה סברו, שמכיוון שגם דרך הרדיו אפשר להבחין שמדובר בקול אשה, אפילו אם לא יודעים איך הזמרת נראית, עדיין יש חשש להרהורי עבירה ואסור לשומעה. עוד הוסיף הרב וואזנר, שגם אם יש אדם שיודע שזה לא יגרום לו הרהורים, חז"ל לא חילקו בגזירתם ואסרו. ובלשון החלקת יעקב:

"האם מותר לשמוע קול אשה על ידי ראדיו: איני יודע שום היתר בזה - אף על גב דמבואר בסוטה ח ע"א אמר רבא אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות (= וכאן הוא לא רואה את הזמרת). אכן האמת יורה דרכו דאף באינו רואה האשה ואין מכירה אסור לשמוע קולה, וכלפי שמים גלוי דאף על ידי ראדיו נהנה משמיעת קולה ויש למנוע מזה."

ב. **המהר"ם שיק** (אבה"ע נג) **והרב בן ציון אבא שאול** (אור לציון ב, ו) בדעה ממוצעת, מחלקים בין מקרה בו השומע ראה את תמונת הזמרת בעבר, לבין מקרה שלא ראה. אם השומע יודע איך הזמרת נראית, יהיה אסור לשמוע אותה שרה אפילו ברדיו, משום שיש חשש שיהרהר בה כאשר הוא שומע אותה. אם השומע לא מכיר את הזמרת, מותר לשמוע את שירה ברדיו, שכן אין חשש.

ג. **הרב עובדיה** (יביע אומר או"ח ט, קח. מג) בגישה המקילה ביותר, סבר שאפילו אם השומע יודע איך הזמרת נראית, עדיין אפשר לשמוע אותה שרה ברדיו או ברמקול (וחזר בו ממה שכתב ביביע אומר חלק א'), וכן יש שמביאים שפסק **הרב אלישיב** (ישיב משה טורוצקי עמ' יד) (אם כי קשה לסמוך על שמועות הלכתיות).

מה הסברא בשיטה זו? הרב עובדיה טען, שכאשר חז"ל אסרו לשמוע קול אשה, הם גזרו שאסור לשמוע רק את קול האשה ממש, אבל כאשר שומעים קול אשה ברדיו או ברמקול - זה בכלל לא הקול שלה, אלא חיקוי של הקול באמצעות גלי חשמל. לכן גם אם זה נשמע בדיוק כמו קולה במציאות, עדיין אין בכך איסור. ובלשון הרב עובדיה:

"ובאמת דבלאו הכי השומע קול אשה ברדיו, אין זה קול אשה ממש, כמו שכתב הגרי"ש אלישיב, הובא בספר ישיב משה טורוצקי (עמוד יד), שהשומע קול זמר של אשה ברדיו אפילו אם מכיר אותה מותר, כי אין זה קול אשה ממש, אלא חיקוי של קולה על ידי גלי חשמל, ומכיוון שכל הדין של קול באשה ערוה, הוא רק מדרבנן וודאי שיש לסמוך על האמור להקל."

לכאורה לפי שיטתם יהיה מותר אפילו ללכת להופעה חיה, שהרי השומע לא שומע את קול הזמרת אלא קול הדי הרמקול בלבד. אמנם נראה מסברא שלא כך, וכאשר רואים הופעה חיה של מישהי יש חשש מוגבר להרהורי עבירה (אך האיסור הוא לא מצד שמיעת קול הזמרת, אלא מכך שרואים אותה שרה).

סברא להקל

לפי מה שראינו עד כה עולה, לכאורה עולה שלדעת רוב הפוסקים יהיה אסור לשמוע זמרת שמכירים. אלא, שנראה שיש להוסיף שיקול נוסף, שראינו בעבר (דברים שנה ה') בהקשר אחר. דנו אז בשאלה, כיצד ייתכן שרבים נוהגים לשמוע מוזיקה לאחר החורבן, והרי הרמ"א אסר שמיעת מוזיקה כמנהג המלכים.

הציץ אליעזר (טו, לג) **והרב עובדיה** (יחזקאל דעת א, מה) תירצו, שכאשר הרמ"א פסק שהרגילים בשמיעת מוזיקה כמלכים אסורים בשמיעתה, אין כוונתו לתת דוגמא לאנשים הרגילים לשמוע מוזיקה, אלא כוונתו לומר שדווקא שמיעת מוזיקה כמנהג המלכים שהיא שמיעת יוצאת דופן בייחודה אסורה, אך לא סתם שמיעת מוזיקה כפי שנהוג היום.

משום כך, בעוד שיש מקום לומר שהליכה לקונצרט תהיה אסורה, כיוון שזו מוזיקה מיוחדת ושונה, הרי שמיעת מוזיקה רגילה שונה היום במעמדה מבעבר. בעוד שבעבר שמיעת מוזיקה היה דבר יוצא דופן ומיוחד, והיה בשמיעתה חשש לשכחת החורבן. כיום האפשרות לשמיעת מוזיקה מאד פשוטה, ואין בשמיעתה מעשה מיוחד העלול לפגוע בזיכרון החורבן.

הוא הדין לשמיעת קול שירת נשים בזמן הזה. בעבר שמיעה של קול אשה הייתה אירוע מיוחד, היא הייתה מתבצעת לרוב בפני אנשים, וגם אם לא התבצעה בפני אנשים - זה היה אירוע חריג. לעומת זאת בזמן הזה בגלל הזמינות של המוזיקה, שירה של נשים אינה אירוע מיוחד הגורם להרהורי עבירה, ולכן יהיה ניתן להקל (אך וודאי שמי שזה גורם לו הרהורי עבירה אסור לשמוע שירה זו).

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו...³

² **הגר"א** (עה, ג) הבינו, שכאשר המרדכי פוסק שאסור לשמוע אשה שרה בזמן קריאת שמע, הוא לא מקל לעומת הרמב"ם שאסור גם שלא בזמן קריאת שמע, אלא מחמיר. להבנתו, בעוד שלשיטת הרמב"ם אסור לשמוע שירת נשים, אך בכל זאת אין השירה מעכבת את האפשרות לקרוא קריאת שמע, המרדכי מחמיר וסובר ששירה זו מעכבת את האפשרות לקרוא קריאת שמע.

³ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com